

จาก “ห้องแถวไม้” มาเป็น “ตึกแถว” ในตลาดหนองมน
พัฒนาการความเป็นอยู่ชุมชน ควบคู่กับสถาปัตยกรรม

จาก “ห้องแถวไม้” มาเป็น “ตึกแถว” ในตลาดหนองมน พัฒนาการความเป็นอยู่ชุมชน ควบคู่กับสถาปัตยกรรม

From the “row house” to the “shophouse” in the market Nongmon Community
Development Coupled with architecture

กิตติธัช ศรีฟ้า¹

บทคัดย่อ

ตลาดหนองมนชุมชนการค้าเก่าแก่แห่งดินแดนบูรพาทิศ บนผืนแผ่นดินไทย ที่ครั้งหนึ่งเคยเฟื่องฟูมาก ก่อนที่จะเกิดภาวะเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 โดยชุมชนแห่งนี้เป็ชุมชนค้าขายอย่างแท้จริง สังกัดได้จากรูปแบบอาคารที่ปรากฏอยู่ในตลาดแห่งนี้ ตั้งแต่อาคารยุคแรกจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าเป็นอาคารพาณิชย์ทั้งสิ้น และที่น่าสนใจที่สุดคือ ตลาดหนองมนมีอาคารพาณิชย์หลายแบบหลายยุคในทีเดียวกัน เริ่มตั้งแต่ที่เป็น “ห้องแถว” ชั้นเดียว และพัฒนาการมาจนเป็น “ตึกแถว” แบบหลายชั้น ซึ่งโดยปกติในชุมชนอื่นมักจะมีไม่ครบทุกยุคสมัยเช่นนี้ เมื่อเป็นเช่นนั้น อาคารพาณิชย์ในหนองมนจึงสามารถเล่าเรื่องราวของตนเองผ่านสถาปัตยกรรมได้อย่างน่าสนใจ ทำให้เรามองเห็นช่วงกำเนิด รุ่งเรือง และการหยุดนิ่ง ได้อย่างชัดเจน ผ่านสถาปัตยกรรมในตลาดหนองมนแห่งนี้

คำสำคัญ : ห้องแถว ตึกแถว ตลาดหนองมน

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาการออกแบบสื่อดิจิทัล คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Abstract

Nong Mon Market Old Trafford Community East of the land. In Thailand That once flourished. Before the crisis in 1997, the community was a real trading community. Observe the building model that appears in this market. From early to present. It is seen as a commercial building. And the most interesting is. Nongmon has many commercial buildings in the same place. From the row house and developed into a multi-storey shophouse, usually in other communities usually do not have all this age. As such The commercial buildings in Nongmon are able to tell their story through architecture. We see the prosperity and the standstill. Clearly Through the architecture of this market Nongmon.

keyword : row house, shophouse, NongMon Market

หลักการและเหตุผล

“หนองมน” เป็นชุมชนค้าขายที่เคยรุ่งเรืองมากในอดีต สมัยที่บางแสนยังได้รับความนิยมในด้านแหล่งพักผ่อน สถานที่ตากอากาศ ก่อนที่จะเกิดภาวะเศรษฐกิจ พ.ศ.2540 ส่งผลให้หนองมนเจียบเหงาลงเพราะพิษเศรษฐกิจ หากแต่ก็ยังคงอยู่ได้ในฐานะแหล่งการค้า ถึงแม้จะไม่รุ่งเรืองอย่างที่เคย แต่ก็ยังไม่เคยหายไปเหมือนตลาดโบราณในหลาย ๆ แห่ง หนองมนมีสถาปัตยกรรมส่วนใหญ่เป็นอาคารพาณิชย์ ที่น่าสนใจคือ อาคารพาณิชย์ในหนองมนมีตั้งแต่ห้องแถวในยุคแรกของการมีอาคารพาณิชย์ในประเทศไทย และมีทุกรูปแบบในพัฒนาการของตึกแถว จึงทำให้เห็นได้ว่าวัฒนธรรมการค้าในหนองมน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันไม่เคยตาย ไม่เคยหยุดนิ่ง ชุมชนหนองมนเคลื่อนไหวตามแรงเศรษฐกิจ นั้นแสดงให้เห็นได้ว่าชุมชนแห่งนี้คือ “ชุมชนแห่งการค้าขายอย่างแท้จริง” ดังนั้นการศึกษาเรื่องอาคารพาณิชย์ในชุมชนแห่งนี้ จะทำให้เข้าใจพัฒนาการทางเศรษฐกิจผ่านรูปแบบสถาปัตยกรรมได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาหาความเป็นมาทางสถาปัตยกรรมอาคารพาณิชย์
2. เพื่อเปรียบเทียบเหตุการณ์สำคัญกับสถาปัตยกรรมในหนองมน
3. เพื่อหาข้อสรุปพัฒนาการรูปแบบอาคารพาณิชย์ในหนองมน

ขอบเขตเรื่อง

บทความฉบับนี้มุ่งประเด็นไปที่ รูปแบบสถาปัตยกรรมอาคารพาณิชย์ ในบริเวณตลาดหนองมนเป็นหลัก เพื่อศึกษาพัฒนาการของสถาปัตยกรรมอาคารพาณิชย์ และนำไปเทียบเคียงกับสถาปัตยกรรมอาคารพาณิชย์ในกรุงเทพฯ รวมไปถึงเทียบเคียงกับเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่มีผลให้เกิดการเป็นแปลงในด้านการก่อสร้างอาคารพาณิชย์ดังกล่าวในหนองมน

นิยามศัพท์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ระบุ ถึงความหมายของ “ตึกแถว” ซึ่งหมายรวมถึง “ห้อง แถว” ไว้ดังนี้

“ตึกแถว น. อาคารที่ก่อด้วยอิฐฉาบปูนหรือ คอนกรีตทำเป็นห้อง ๆ เรียงติดกันเป็นแถว, ห้องแถวก็เรียก” อย่างไรก็ตาม กฎกระทรวงและข้อบัญญัติท้องถิ่นที่ออก ตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ได้กำหนดนิยามของ “ตึกแถว” และ “ห้องแถว ” ที่แตกต่างกันตามวัสดุที่ใช้สำหรับก่อสร้างกล่าวคือ

“ตึกแถว” หมายความว่า อาคารที่พักอาศัยหรือ อาคารพาณิชย์ซึ่งปลูกสร้างติดต่อกันเป็นแถวเกินกว่าสองห้อง และประกอบด้วยวัสดุถาวรและทนไฟเป็นส่วนใหญ่

“ห้องแถว” หมายความว่า อาคารที่พักอาศัยหรือ อาคารพาณิชย์ซึ่งปลูกสร้างติดต่อกันเป็นแถวเกินกว่าสองห้องและประกอบด้วยวัสดุอื่นไม่ใช่วัสดุทนไฟเป็นส่วนใหญ่

บทความ

“ตลาดหนองมน” เป็นชื่อเรียกสถานที่แห่งหนึ่งในตำบลแสนสุข จังหวัดชลบุรี มีลักษณะเป็นชุมชนเก่าแก่ ซึ่งอยู่ห่างจากตัวจังหวัดชลบุรีประมาณ 11 -12 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากทางแยกเข้าหาดบางแสนเพียงประมาณ 1 กิโลเมตรเศษ ในอดีตตลาดหนองมนนับเป็นแหล่งการค้าที่เจริญมากที่สุดในจังหวัดชลบุรี ทั้งสองฝั่งเต็มไปด้วยผู้คน que เดินกันเต็มไปทั้งตลาด โดยส่วนมากมาจับจ่ายใช้สอยเพื่อซื้อของฝากไปให้ญาติพี่น้อง โดยตลาดแห่งนี้เป็นตลาดขายสินค้าพื้นเมือง และของที่ระลึกที่มีชื่อของจังหวัดชลบุรี ได้แก่ อาหารแห้ง เช่น กุ้ง ปลาหมึก หอยหลอด ปลาวิวกิว กะปิ น้ำปลา ฯลฯ ขนม และอาหารสำเร็จรูป เช่น ห่อหมก ก๋วยเตี๋ยว เผือกฉาบ ผลไม้กวน ผลไม้แช่อิ่ม และขนมหวานนานาชนิด เช่น ข้าวหลาม ขนมจาก ขนมไทยต่าง ๆ และ เครื่องจักรสานที่ทำจากไม้ไผ่ หรือหวายที่มาจากอำเภอพนัสนิคม ซึ่งมีฝีมือการสานประณีตละเอียด

ตลาดหนองมนในอดีต ผู้เริ่มก่อตั้งหรือเป็นเจ้าของตลาดนั้นเป็นคนชาติชาวจีน เริ่มจากก่อสร้าง “ห้องแถว” ให้เช่า (ภายในที่ดิน) ห้องแถว” หมายถึง อาคารที่พักอาศัยหรือ อาคารพาณิชย์ซึ่งปลูกสร้างติดต่อกันเป็นแถวเกินกว่าสองห้องและประกอบด้วยวัสดุอื่นไม่ใช่วัสดุทนไฟเป็นส่วนใหญ่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) เมื่อมีห้องแถวขึ้นมากก็มีคนมาอยู่อาศัย มีการค้าขาย มีร้านค้าแพ ร้านขายอาหารจีน ร้านขายของ ร้านตัดผม ร้านขายยา ร้านรับตัดเสื้อผ้า ร้านขายของชำ ร้านขายส่ง

สินค้าไปตามชุมชนชาวไทยที่ห่างออกไป มีส่วนกลางที่เป็นตลาดขายผักสด อาหารสด มีเชียงใหม่ เชียงเหนือสด เป็นต้น (ชนิตา ตันติยาพงษ์, 2546)

โดยห้องแถวในระยะแรกของตลาดหนองมนนั้น เป็นลักษณะเรือนแถวไม้ชั้นเดียวต่อมามีพัฒนาการเป็นเรือนแถวไม้สองชั้น และพัฒนามาเป็นเรือนแถวครึ่งปูนครึ่งไม้สองชั้น โดยชั้นล่างก่อปูน และชั้นบนเป็นไม้มีระเบียงด้านหน้าเพิ่มขึ้นมา ต่อมากลายเป็นอาคารปูนสองชั้นเรียงต่อกันเป็นแถว และภายหลังมีการสร้างอาคารปูนมากขึ้น ซึ่งเริ่มมีความสูงมากกว่าสองชั้นขึ้นไปมากขึ้นเรื่อย ๆ ตามการเติบโตของเศรษฐกิจของชุมชน จนเราเรียกกันว่า “ตึกแถว”

ภาพที่ 1 : ห้องแถวไม้ชั้นเดียว

เมื่อกล่าวถึง “ตึกแถว” เข้าใจว่าผู้คนคงนึกภาพออกได้ไม่ยากนัก และเข้าใจว่าหลายคนคงนึกถึงอาคารพาณิชย์ที่วางเรียงตัวกันอย่างต่อเนื่อง มีรูปแบบเหมือน ๆ กัน ใช้ผนังร่วมกัน มีความสูงเท่ากัน ซึ่งนั่นเองคือเอกลักษณ์สำคัญของตึกแถว “ตึกแถว” เรียกกันอย่างเป็นทางการว่า “อาคารพาณิชย์” (shophouse) ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นประเภทหนึ่งของทั้งคนพื้นเมือง และคนเมือง มักมีโครงสร้างเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก โดยวิวัฒนาการมาจากห้องแถวไม้ของชาวจีนที่มาอาศัยอยู่ในประเทศไทย (น. ณ ปากน้ำ , 2543) โดยห้องแถวไม้ดังกล่าวยังคงพบเห็นอยู่ที่ตลาดหนองมนบางส่วน ซึ่งจากการสอบถามคนที่อาศัยอยู่ในบริเวณตลาดหนองมนจึงได้ข้อมูลเบื้องต้นมาว่า เรือนแถวไม้ชุดแรก ๆ เป็นเรือนแถวไม้ชั้นเดียว เดิมทีบริเวณพื้นมีได้เป็นปูน หากแต่เป็นเพียงพื้นดินอัดแน่น กำแพงทำด้วยไม้ ประตูเป็นแผ่นไม้เรียงต่อกันที่ละแผ่นในรางที่ทำจากไม้ หลังคามุงด้วยจาก ต่อมาจึงเปลี่ยนวัสดุมุงหลังคามมาเป็นสังกะสี และเทพื้นปูน

หลังจากยุคเริ่มแรกของเรือนแถวไม้ในตลาดหนองมน ซึ่งเดิมทีเป็นการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันภายในชุมชนของตนเอง และชุมชนใกล้เคียงเป็นหลัก หากแต่หนองมนอยู่ใกล้ “หาดบางแสน” ซึ่งเป็นสถานที่ที่ต่างอากาศในยุคแรก ๆ บางแสนเดิมเป็นชายทะเลกร้าง ตั้งอยู่ในตำบลแสนสุข กระทั่ง พ.ศ.2486 เริ่มให้มีการสร้างสถานตากอากาศขึ้นมีการสร้าง โรงแรม และ ที่พักต่าง ๆ ดำเนินการโดยบริษัทแสนสำราญ จึงเรียกว่าสถานตากอากาศแสนสำราญตามชื่อบริษัท ต่อมาใน

พ.ศ. 2503 จึงโอนให้สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล และเปลี่ยนชื่อเป็น สถานตากอากาศบางแสน จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากหลั่งไหลเข้ามาภายในพื้นที่ ส่งผลให้เกิดความเจริญทางเศรษฐกิจการค้าภายในตลาดหนองมนอย่างต่อเนื่อง จนเริ่มมีการค้าขายให้กับนักท่องเที่ยวในช่วงประมาณปี 2515 (จันทร์สอน, 2550) มีผลทำให้ความต้องการแหล่งค้าขายรวมถึงที่พักอาศัยเพิ่มมากขึ้น จนไม่เพียงพอต่อความต้องการ จึงมีการสร้างเรือนแถวไม้เพิ่มเติม โดยใช้โครงสร้างแบบเดิมหากแต่มีสองชั้น กล่าวคือ ยังคงเรือนแถวไม้หากแต่เป็นสองชั้นโดยใช้ชั้นล่างขายของส่วนชั้นบนนั้นเป็นที่พักอาศัย มีการปูพื้นปูนและกระเบื้อง กำแพงยังคงทำด้วยไม้ ประตูเป็นแผ่นไม้เรียงต่อกันทีละแผ่นในรางที่ทำจากไม้เช่นเดิม หลังคามุงด้วยสังกะสี และยังไม่มียะเปียงด้านหน้า ซึ่งในยุคเรือนแถวไม้สองชั้นยุคแรกนี้ เรือนแถวไม้ยังไม่เน้นความสวยงามมากนัก หากแต่เน้นประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก

ภาพที่ 2 : เรือนแถวไม้สองชั้น บริเวณชั้นสองยังไม่มียะเปียงด้านหน้า

ซึ่งต่อมาเมื่อการค้าขายดีขึ้นตามลำดับ เรือนแถวชุดใหม่ก็เกิดขึ้นโดยมีโครงสร้างทุกอย่างใกล้เคียงของเดิมทุกอย่าง หากแต่มีการเพิ่มเติมระเปียงด้านหน้าบ้านบริเวณชั้นสอง ในขณะที่เดียวกันนี้ก็พบว่าเกิดเรือนแถวชุดใหม่ขึ้น ซึ่งคาดว่าร่วมสมัยกันกับเรือนแถวไม้สองชั้นมีระเปียงที่ชั้นสอง กล่าวคือ พบว่ามีเรือนแถวในลักษณะเดียวกันหากแต่ชั้นล่างก่ออิฐถือปูนแล้ว จึงเรียกว่าเรือนแถวครึ่งไม้ครึ่งปูน มีรูปร่างหน้าตาคล้ายคลึงกัน มีระเปียงที่หน้าบ้านชั้นสองเหมือนกัน ต่างกันเพียงชั้นล่างที่มีการก่ออิฐถือปูนเท่านั้นเอง

ต่อมาราว พ.ศ. 2525 โดยเทียบเคียงกับสถาปัตยกรรมของตึกแถวในกรุงเทพฯ พบว่ามีเรือนแถวที่ก่อสร้างด้วยปูนทั้งหลัง มีลักษณะสองชั้น หลังคามุงด้วยกระเบื้อง ยังไม่มีคาน้ำ และงานออกแบบเป็นลักษณะเหลี่ยมมุมคล้ายกล่อง ยุคนี้เรียกได้ว่าเป็นยุคของ “ตึกแถว” ช่วงแรกในตลาดหนองมน ที่มีการก่ออิฐถือปูน ต่อมาห้องแถวไม้เก่าในยุคแรก ๆ เริ่มชำรุดทรุดโทรมจึงมีการรื้อทิ้ง และสร้างตึกแถวขึ้นจำนวนมากในตลาดหนองมน

“ตึกแถว” ที่มีลักษณะก่ออิฐถือปูนนั้น ตามหลักฐานที่พบ มีข้อสันนิษฐานว่า “ตึกแถว” เกิดขึ้นในประเทศไทยพร้อมถนนสายแรกในประเทศไทยนั้นคือ “ถนนเจริญกรุง” ซึ่งเป็นถนนที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2404 (ลิมป์, 2553) โดยพื้นที่ดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นของบรรดาเจ้าขุนมูลนาย และหน่วยราชการ โดยในอดีตคนไทยส่วนใหญ่เดินทางสัญจรกันทางน้ำเป็นหลัก เศรษฐกิจหรือแหล่งการค้าจึงเจริญอยู่ตามชายคลอง แต่เมื่อมีการตัดถนนขึ้น ทำให้การสัญจรเปลี่ยนรูปแบบไป เศรษฐกิจหรือแหล่งการค้าก็เปลี่ยนไปเช่นกัน เมื่อการค้าย้ายแหล่งจากชายคลองมาอยู่บนถนน บรรดาเจ้าขุนมูลนายจึงสร้างเป็นตึกแถวให้คนยากจนเช่าและทำเป็นสัญญาระยะยาว เช่น บริเวณเวียงนครเขษม หรือชุมชนห้วยหลี่ (สำนักนายกรัฐมนตรียุคคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย., 2525) ที่มีรูปแบบตัวตึกที่อยู่ติดกันตลอดแนว โดยใช้ผนังร่วมกัน ด้านที่ไม่ติดถนนก็เป็นบ้านพักอาศัยธรรมดา แต่ส่วนที่อยู่ติดถนนหรือหัวมุมก็มักจะเป็นร้านของขาย จนกลายเป็นต้นแบบของตึกแถวของพื้นที่ต่อมา

ต่อมาเมื่อถึงยุคที่ต้องเร่งสร้างเมือง ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลงนั้น ในระยะแรกบ้านเมืองมีซากปรักหักพังอยู่มาก จึงจำเป็นต้องบูรณะ และเริ่มสร้างอาคารที่พักอาศัยกันครั้งใหญ่ ตึกแถวเป็นตัวเลือกแรก ๆ เนื่องจากสร้างง่าย แข็งแรง และสามารถทำการค้าได้ ถัดมาในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ช่วงนี้ถือได้ว่าเป็นยุคทองในเรื่องการตื่นตัว และเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างสูงสุด เห็นได้จากมีการวางแผนพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ขึ้นมา เพื่อรองรับการเติบโตของเมือง รวมไปถึงการจัดตั้งหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการสร้างที่อยู่อาศัยขึ้นมาอย่างเช่น กองเคหสถาน กรมประชาสงเคราะห์ หรือธนาคารอาคารสงเคราะห์ โดยผลพวงหนึ่งที่เกิดขึ้นนั้นก็คือการขยายตัวด้านอสังหาริมทรัพย์ ‘ตึกแถว’ รวมไปถึงสิ่งที่เรียกว่า ‘แฟลต’ จำนวนมาก (ซูวิทย์ สุขฉายา, 2518) เมื่อประเทศไทยผ่านยุคที่ต้องเร่งสร้างเมืองมาได้ ก็ถึงเวลาก้าวเข้าสู่ ยุคที่ความเจริญเรียกหาหลังจากที่ประเทศไทย ผ่านวิกฤตทางการเมืองช่วงปี 2519 มาได้ เริ่มมีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง พื้นที่หลายแห่งกลายเป็นย่านธุรกิจที่สำคัญของ เช่น สุขุมวิท เพชรบุรี หรือสีลม ก็ตามที่มีผลทำให้ราคาที่ดินพุ่งขึ้นสูงอย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุนี้เองบรรดาเจ้าของที่ดินเหล่านี้ จึงถือโอกาสสร้างตึกสูงเพื่อรองรับกับสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป อีกทั้งลดระยะเวลาทำสัญญาเช่าให้เหลือเพียงแค่ 2-3 ปีเท่านั้น ในขณะที่เดียวกันโครงการทางด้านคมนาคมต่าง ๆ ก็มีการพัฒนาขึ้น ทั้งรถไฟลอยฟ้า และใต้ดิน มีผลให้เกิดการก่อสร้างคอนโดมิเนียมขึ้นจำนวนมาก หากแต่ว่าตึกแถวเองก็ยังคงได้รับความสนใจจากพ่อค้าแม่ขาย เนื่องจากยังคงทำการค้าได้ตามหน้าอาคาร (เพ็ญศรี ฉันทวรางค์, 2529.) ซึ่งยุคนี้เองที่คาดว่าสงอิทธิพลงานออกแบบตึกแถว มายังตลาดหนองมน ระยษนี้ตลาดหนองมนเจริญสูงสุด และเป็นตลาดที่ได้มาตรฐาน ในสมัยที่พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณเป็นนายกรัฐมนตรี เนื่องจากในช่วงนั้นระบบเศรษฐกิจภายในประเทศดีมาก มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง การก่อสร้างตึกแถวในตลาดหนองมนก็ขยายตัวตามเศรษฐกิจ จนมีการสร้างตึกแถวที่มีมากกว่าสองชั้นและมีดาดฟ้า

ภาพที่ 3 : ตึกแถวในยุค ที่ก่ออิฐถือปูนทั้งหลัง

และเมื่อทุกอย่างไม่ได้เป็นอย่างหวัง ประเทศไทยเข้าสู่ยุคฟองสบู่แตก ในช่วงปี พ.ศ. 2540 ราคานี้ตึกแถวเริ่มไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ผ่านมา เนื่องจากมีอาคารอยู่อาศัยแบบใหม่เกิดขึ้นที่เรียกว่า “ทาวน์เฮาส์” ซึ่งเหมาะสมชนชั้นกลาง ไม่ว่าจะด้วยขนาด และราคาที่เหมาะสมกับช่วงที่ประเทศไทยเจอกับวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้เกิดมีเหตุตึกแถวร้าง ไม่มีใครเข้าไปใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะย่านเศรษฐกิจหลายแห่งที่ทำการค้าในตึกแถวพากันปิดเงียบไป (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524) รวมทั้งหนองมนก็พบกับปัญหานักท่องเที่ยวชบเซาเช่นกัน ส่งผลให้การก่อสร้างต่าง ๆ หยุดซงักไปหมด ดังนั้นเราจึงไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงของตึกแถวในบริเวณตลาดหนองมนมากนัก มีหน้าซ้ายังเริ่มเกิดตึกแถวร้างในตลาดหนองมน บริเวณที่ยังทำการค้าอยู่คงเหลือเพียงตึกแถวที่ติดกับถนนสุขุมวิทเข้าเท่านั้น

เมื่อผ่านช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2540 มาแล้ว เศรษฐกิจเริ่มดีขึ้นตามลำดับ และกลับมาเฟื่องฟูอีกครั้ง แต่ดูเหมือนสถานการณ์ของตึกแถวจะไม่คึกคักเช่นเคย โดยเฉพาะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา รูปแบบตึกแถวแบบดั้งเดิมเริ่มไม่มีการก่อสร้างรวมไปถึงมีการทุบทำลายบางส่วน อาจเพราะมีการขยายของเมืองที่มากขึ้น และการพลิกโฉมของกิจการคอนโดมิเนียมตามเส้นทางสถานีรถไฟฟ้า ที่มีขีดความสามารถสูงคนได้มากกว่า ทำให้สะดวกต่อการคมนาคม เจ้าของตึกแถวจำนวนไม่น้อยเริ่มขายตึกหรือไม่ก็ทุบทิ้ง แล้วเปลี่ยนมาสร้างคอนโดมิเนียมแทน เช่นเดียวกับแหล่งพื้นที่ตึกแถวโบราณที่ทยอยหมดสัญญา จึงไม่ใช่เรื่องแปลกเลยที่จะเห็นชุมชนโบราณที่เคยเรียงรายด้วยตึกแถวเริ่มหายไปทีละแห่งสองแห่ง เช่น ชุมชนสามย่าน ซอยหัวหลี่ ฯลฯ ช่วงเวลาเดียวกันนี้ที่ตลาดหนองมนก็ยังคงชบเซาอย่างต่อเนื่อง นักท่องเที่ยวเริ่มหดหายเพราะพิษเศรษฐกิจ เมื่อการค้าชบเซา การพัฒนาด้านอสังหาริมทรัพย์ก็หยุดลง ดังนั้นเราจึงไม่เห็นตึกแถวรูปแบบใหม่ ๆ หลังจากยุค พ.ศ. 2540 มากนัก จึงกล่าวได้ว่าจวบจนปัจจุบันการก่อสร้างตึกแถวในเมืองไม่มีให้เห็นอีกต่อไป เหลือเพียงตึกแถวดั้งเดิมที่เคยก่อสร้างมาเมื่อนานมาแล้ว และยังคงใช้ประโยชน์ทางการค้าได้เท่านั้น

บทสรุป

สถาปัตยกรรมในตลาดหนองมน ตั้งแต่เริ่มสร้าง จวบจนปัจจุบันพบว่า ทั้งหมดเป็นรูปแบบอาคารที่ก่อสร้างขึ้นมาเพื่อทำการค้าโดยเฉพาะ โดยอาคารทั้งหมดทำให้เราทราบถึงพัฒนาการในการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจตลาดหนองมน ซึ่งสะท้อนไปที่สภาพความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงไป จวบจนเกิดภาวะการถดถอยเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจตกต่ำภายในประเทศ ส่งผลให้การค้าในตลาดหนองมน ถดถอย การก่อสร้างหรือการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมก็หยุดชะงักลงชั่วคราว ในขณะที่เดียวกันผู้คนในชุมชนรุ่นลูก รุ่นหลาน เริ่มทยอยย้ายเข้าไปเรียนในเมือง เนื่องจากการเดินทางสะดวกสบายมากขึ้น ส่งผลให้ผู้คนหลังไหลไปทำงานในเมืองเมื่อเรียนจบ จึงเริ่มทำให้ตลาดเจียบเหงาอีกครั้ง แต่ถึงแม้จะเจียบเหงา แต่หนองมนไม่เคยตาย ยังคงเป็นตลาดที่ทำการค้าต่อไป ยังคงเป็นแหล่งชุมนุมค้าขาย ให้กับผู้คนในพื้นที่ใกล้เคียงเรื่อยมา ดังที่เรามองเห็นผ่านสถาปัตยกรรมที่ยังคงรักษารูปแบบดั้งเดิม และที่มีการก่อสร้างใหม่ตามสมัยนิยม

อภิปรายผล

การศึกษาครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงพัฒนาการของตลาดหนองมน ผ่านการวิเคราะห์รูปแบบสถาปัตยกรรม ที่บ่งบอกช่วงเวลาในการก่อสร้าง ตามรูปแบบสมัยนิยมของรูปแบบสถาปัตยกรรมนั้น ๆ การคงอยู่ ความรุ่งเรือง ยุคซบเซา การเคลื่อนไหวของเวลา ส่งผลให้สถาปัตยกรรมในบางช่วงเคลื่อนไหวรวดเร็ว และบางช่วงหยุดชะงัก บางช่วงชะลอตัว ซึ่งเป็นไปตามภาวะเศรษฐกิจ เนื่องจากตลาดหนองมน เป็นชุมชนการค้าอย่างแท้จริง ที่ไม่เคยตาย

ข้อเสนอแนะ

บทความชิ้นนี้ยังเป็นแค่การศึกษาในแบบภาพกว้างเท่านั้น ซึ่งยังมีได้มีการเจาะลึกลงไป ในรายละเอียดของแต่ละอาคาร หากมีการศึกษาครั้งต่อไปในเรื่องลักษณะเดียวกัน ควรจะทำการศึกษาที่ละอาคารอย่างละเอียด ซึ่งอาจจะเข้าใจถึง ชนชาติ เชื้อชาติ การเป็นอยู่ ศาสนา ซึ่งส่งผลต่อสภาพสังคม เศรษฐกิจ ของตลาดหนองมนได้มากขึ้นตามลำดับ

บรรณานุกรม

- เพ็ญศรี ฉันทวรางค์. (2529.). แนวทางการเปลี่ยนแปลงของตึกแถว ในกรุงเทพมหานคร.
วิทยานิพนธ์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เยาวภา จันทร์สอน. (2550). ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อตลาดหนองมน
จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2524). ปัญหาตึกแถว. กรุงเทพมหานคร:
ห้างหุ้นส่วน โรงพิมพ์ อยู่นิเทศโปรดักชั่น.
- ควิน ลิมบี. (2553). การศึกษาตึกแถวในสมัยรัชกาลที่ 5 จากแผนที่ กรุงเทพฯ ปีพ.ศ. 2450.
วิทยานิพนธ์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ชนิดา ตันติยาพงษ์. (2546). ภาพพจน์ตลาดหนองมนในทรรศนะของนักท่องเที่ยว. ปัญหาพิเศษ
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, 2546. วิทยานิพนธ์. ชลบุรี: สาขาวิชาบริหารทั่วไป,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย บูรพา.
- ชูวิทย์ สุขฉายา. (2518). ตึกแถวกับการออกแบบชุมชน. วิทยานิพนธ์. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- น. ณ ปากน้ำ [นามแฝง]. (2543). แบบแผนบ้านเรือนในสยาม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพมหานคร:
ราชบัณฑิตยสถาน.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย. (2525). ประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์
รัชกาลที่ 4 พ.ศ. 2475. กรุงเทพมหานคร: กองจดหมายเหตุแห่งชาติกรมศิลปากร.